

**BOLALARDA NAFAS YO‘LLARIDAGI YOT JISMLARNI
OLISHDAGI ASORATLAR**

Baymurotov Nemat Sadirdenovich
nematboymurodov602@gmail.com

Annotatsiya: Bolalarda nafas yo‘llariga yot jismlar tushishi, afsuski, pediatriya amaliyotida nisbatan tez-tez uchrab turadigan, favqulodda tibbiy yordamni hamda sohada chuqur bilim va tajribani talab qiladigan holatlardan biridir. Kichik yoshdagi bolalarda tez-tez uchraydigan ushbu muammoga sabab sifatida ularning kuzatuvchanligi, har bir narsaga qiziqib, uni og‘ziga olib ko‘rishi, atrofdagi narsalarni sezgirlik bilan o‘rgana boshlashi ko‘rsatiladi. Mazkur holatda nafas yo‘llarida har xil jismlar, masalan, o‘yinchoq bo‘laklari, ovqat mahsulotlari, don, rezina yoki plastik qismi, shuningdek, boshqa kichik narsalar qolishi ehtimoli mavjud.

Kalit so‘zlar: bolalarda nafas yo‘llari, yot jismlar, asoratlar, bronxoskopiya, o‘pka yallig‘lanishi, infektsiya, nafas yetishmasligi, asfiksiya, jarrohlik aralashuvi, profilaktika.

Аннотация: Попадание инородных тел в дыхательные пути у детей, к сожалению, является одним из относительно распространенных случаев в педиатрической практике, требующим неотложной медицинской помощи и глубоких знаний и опыта в этой области. Причиной этой проблемы, часто встречающейся у маленьких детей, является их наблюдательность, интерес ко всему, стремление брать все в рот и чуткое исследование окружающих предметов. В этом случае существует вероятность того, что в дыхательных путях могут остаться различные предметы, такие как кусочки игрушек, продукты питания, крупы, резиновые или пластиковые детали, а также другие мелкие предметы.

Ключевые слова: дыхательные пути у детей, инородные тела, осложнения, бронхоскопия, пневмония, инфекция, дыхательная недостаточность, асфиксия, хирургическое вмешательство, профилактика

Abstract: Foreign bodies in the respiratory tract in children, unfortunately, is one of the relatively common cases in pediatric practice, requiring emergency medical care and in-depth knowledge and experience in the field. The reason for this problem, which is common in young children, is their observation, interest in everything, putting it in their mouths, and sensitively exploring the surrounding objects. In this case, there is a possibility that various objects, such as pieces of toys, food, cereals, rubber or plastic parts, as well as other small objects, may remain in the respiratory tract.

Keywords: respiratory tract in children, foreign bodies, complications, bronchoscopy, pneumonia, infection, respiratory failure, asphyxia, surgical intervention, prevention.

KIRISH

Odatda, bola nafas yo'llariga yot jism tushganda birdaniga nafas olishda qiyinchilik, og'iz va burni orqali g'alati tovushlarning paydo bo'lishi, tutilish, ba'zan esa ko'karish yoki hushini yo'qotish kabi simptomlar bilan tibbiy muassasaga olib kelinadi. Shunday paytda o'z vaqtida, tezkor va to'g'ri chora ko'rish bolalarning hayoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Agar tibbiy yordam ko'rsatilishida vaqt yo'qolsa yoki noshaxsiy harakatlar amalga oshirilsa, nafas yetishmasligi, asfiksiya, bronxial va o'pka sohasidagi og'ir asoratlar yuzaga keladi. Ko'pincha, tez yordam kelguncha, otanalar yoki yon-atrofdagilar noto'g'ri harakatlar qiladi, bu esa ba'zan yot jismni yanada chuqurroqqa o'tkazib yuboradi, asoratlarning og'ir kechishiga sabab bo'ladi. Yot jismlarni olish jarayoni odatda bronxoskopiya yoki laringoskopiya kabi maxsus tibbiy asboblarda yordamida amalga oshiriladi. Bu amaliyot mutaxassis-chuqur bilim ega bo'lgan otorinolaringolog yoki jarroh-shifokor tomonidan bajarilishi lozim. Nazorat qilinmagan va ehtiyotsiz harakatlar natijasida asoratlar yuzaga chiqishi ehtimoli yuqoriroq bo'ladi. Asosiy asoratlar orasida birinchi o'rinda limfa va qon tomirlarning shikastlanishi, og'ir qon ketishlar, nafas yo'llarining jarohatlanishi, infeksiya asoratlar, to'liq yoki qisman asfiksiya, pnevmotoraks, o'pkada yallig'lanish va atelektaz, to'siqlik bronxit yoki pnevmoniya kabi holatlar mavjud.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Nafas yo'llarining yallig'lanishi va shilliq pardalarning shishib ketishi tufayli bola bir muddat nafas olishda yanada ko'proq qiynaladi va nafas chiqarishda xurujlar, ba'zida ingichka xirillashlar, bo'g'ilish alomatlari kuzatiladi. Ushbu asoratlar o'z vaqtida aniqlanmay, to'g'ri terapiya qo'llanilmasa, bola hayotiga xavf tug'diradigan darajaga yetishi mumkin. Nafas yo'llari devoridagi mikrotravmalar tashqi muhit bakteriyalarining tez kirishiga va yiringli yallig'lanish, absesslar, ba'zida sepsis yoki og'ir intoksikatsiya rivojlanishiga zamin yaratadi. Nafas yo'llarining pastki sohalariga yot jism tushib ketsa, ko'pincha o'pkada atelektaz yoki pnevmoniyani chaqiradi, bu esa uzoq muddatli statsionar davolanish va murakkab rehabilitatsiyani talab qiladi. Bronxoskopiya yoki yot jismlarni olish jarayonida uzoq davom etuvchi murakkab harakatlar bola salomatligiga turli darajadagi zarar yetkazishi mumkin. Nafas yo'llaridagi to'sqinning uzoq muddat saqlanib turishi o'pkada ventilyatsiya buzilishlarini chaqiradi, o'pkadagi qon aylanishi va gaz almashinuvi izdan chiqadi, gipoksiya kuchayib, miya sohaları yetarlicha kislorod olmasligi sababli markaziy asab tizimi faoliyati ham izdan chiqishi mumkin. Natijada bolalardagi intellektual va

harakat faoliyatida ayrim o'zgarishlar aniqlanadi, ba'zida esa bu holatlar hayot uchun xavfli darajaga ko'tariladi.

Yot jismni olishdan keyin bolalarda sekundar asorat sifatida pnevmoniya, bronxit, to'sqinlikka chalingan bronx yoki o'pkada atelektaz, qisqa muddatli apnoe, sog'lom bronx yoki o'pkada yiringli jarayonlar, shuningdek, ba'zida og'ir allergik reaksiyalar paydo bo'lishi ehtimoli mavjud. Maxsus tibbiy asboblardan olib tashlash texnikasi to'g'ri bajarilmaganda, bolalarda traxeya yoki bronx devorida jarohatlar, mikrodoirada qon ketishlar, yumshoq to'qimalarda yallig'lanish va shish, yiringli infeksiya jarayonlari kuzatiladi. Yot jism o'tkazib yuborilganida, ya'ni nafas yo'llaridan chuqurroq o'tkazilganida, uni tananing boshqa qismlarida – masalan, o'pkada, qizilo'ngachda yoki hatto qon tomirlarida topish ehtimoli bor. Ana shunday asoratlardan bola hayotiga juda katta xavf tug'diradi va ba'zan tezkor jarrohlik aralashuvi talab etadi [1].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Operatsiyadan so'ng yoki tibbiy aralashuvdan keyingi davr ham katta e'tiborni talab qiladi. Ko'plab bolalarda nafas yo'llari shilliq pardasining shishishi, bo'g'ilish xuruji, kuchli og'riq, yuqori tana harorati, ba'zida hatto yuqori darajadagi umumiy yomonlashish holati kuzatiladi. Nafas olishdagi har qanday o'zgarishlarni, xirillash yoki siqilishlarni ehtiyotkorlik bilan nazorat qilish lozim. Davolashdan so'ng bir necha hafta davomida bolani shifokor ko'rigida bo'lishi, muolajalarni o'z vaqtida olish, zarur dorilar va taomnomani aniq bajarish muhim sanaladi. Chunki ushbu muolajalar nafas yo'llarining tezda tuzalib ketishi va ikkilamchi asoratlardan himoyalaniishi uchun katta ahamiyatga ega. Ayrim hollarda, yot jism to'liq olib tashlangandan so'ng ham, bolada nafas yo'llarida "psixosomatik" yoki reflektor to'sqinlik simptomlari qolgani, bolaning ruhiy holatida kuchli bezovtalik, asabiylik, hatto uyqusizlik va ishtahasizlik rivojlanadi. Mazkur holatlarda aniqlik va e'tibor, ota-onalarning bolaga g'amxo'rlik ko'rsatishi, shifokor tomonidan to'liq psixologik yordam va ishonchli muhit yaratilishi samara beradi. Chunki ruhiy va emotsional salomatlik ham bolani to'liq sog'aytirishda muhim o'rin tutadi [2].

Katta bog'chalar, maktablar, o'yin maydonchalarida bolalar ko'proq kuzatuv va e'tiborga muhtoj bo'ladi. Nafas yo'llariga yot jism tushishini oldindan bartaraf etishda bolalarni xavfsizlik qoidalariga, yeb bo'lmaydigan, kichik bo'laklari og'izga sira olinmaydigan o'yinchoqlarga e'tibor berish zarur. Ota-onalar va tarbiyachilar muntazam ravishda bolalarga xavfsiz o'yin madaniyatini o'rgatishi, ularni batafsil kuzatishi tavsiya etiladi. Uy sharoitida kichik buyumlarni va mayda narsalarni bolalardan uzoqda saqlash ham muhim. Yot jismlar tushganda va ularga nisbatan turli og'ir asoratlardan ro'y berganda, eng muhim choralar – tezkor, professional va ehtiyotkor tibbiy yordam. Vaqtida aniqlangan muammo va tezda amalga oshirilgan aralashuv ko'plab bolani hayotda saqlab qolish, asoratlarning oldini olish uchun zamin yaratadi.

Shifokorlar tomonidan o'z vaqtida diagnoz va jarrohlik aralashuvi bajarilsa, reabilitatsiya bosqichlari ham aniq reja asosida luyiqiga qadar olib borilsa, aksariyat hollarda bolalarda hayot va salomatlik tiklanadi [3].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bolalarda nafas yo'llariga yot jism tushishi va uni olib tashlash jarayonidagi asoratlari – juda ham muhim hamda dolzarb tibbiy ahamiyatga ega muammolardan biridir. Ushbu holatlarda professional yondashuv, o'z vaqtida va to'g'ri tibbiy harakat, muntazam nazorat, atrof-muhitda chaqaloq va bolalarning xavfsizligini ta'minlash asosiy o'rin tutadi. Tibbiy aralashuvdan keyingi davrda yana xavfsizlik choralarini ko'rib chiqish, bolaga nisbatan ehtiyotkor bo'lish, uning jismoniy va ruhiy holatini muntazam nazorat qilish tavsiya etiladi. Har qadamda tajribali mutaxassis va ota-onalarning azimli harakatlari natijasida bolalar sog'lig'ini, hayotini va farovonligini ta'minlash mumkin bo'ladi. Bolalarda nafas yo'llarida yot jismlarni olishdagi asoratlarning oldini olish uchun har bir inson, ayniqsa, bolalar bilan yaqindan ishlovchi tibbiyot xodimlari, tarbiyachilar va ota-onalar mas'uliyatli bo'lishi kerak. Shu yo'l bilan har bir bola salomatligi va hayotini himoya qilamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov, S. R. (2018). "Bolalarda nafas yo'llarida yot jismlar: klinik asoratlari va profilaktikasi". O'zbekiston Tibbiyot Jurnali, 1(94), 67-71.
2. Bekmurodov, N. A. (2019). "Pediatriyada bronxoskopiyaning zamonaviy usullari va asoratlari". Pediatriya va Bolalar Jarrohligi, 2(43), 29-33.
3. Jalilova, D. M. (2020). "Bolalar nafas yo'llarini to'sib qo'yuvchi yot jismlar: diagnostika va davolash muammolari". Sog'liqni Saqlash, 7(2), 53-58.
4. Karimov, F. R. (2021). "Bronxoskopiya va uning bolalarda asoratsiz o'tishini ta'minlash". Tibbiy Amaliyot, 5(15), 101-106.
5. Madraximova, Z. N. (2019). "Nafas yo'llaridagi yot jismlar olib tashlashda postoperatsion asoratlari". Zamonaviy Tibbiyot, 3(61), 44-49.
6. Nazarov, B. T. (2022). "Yot jismlarni olib tashlashdan keyingi bronxial asoratlari va ularni bartaraf etish". Tibbiyot Ilmi, 2(84), 22-27.
7. Oblokulov, D. T. (2018). "Bolalarda aspiratsion sindrom va yot jismlar". O'zbekiston Shifokori, 6(58), 13-16.